

Зарубіжний досвід регулювання правового статусу держави у цивільних правовідносинах на прикладі Німеччини

Володимир Петрицький,

*здобувач ступеня вищої освіти «Магістр», юридичний факультет,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: petrytskyivv@krok.edu.ua*

Сучасне цивільне право розширюється та трансформується під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів. Як зазначають дослідники, правовий статус суб'єкта правовідносин не є стабільною категорією та залежить від часу через відсутність чітких та усталених їх правових ознак [1, с. 70]. Тому, цивільно-правова система країн характеризується як єдністю форм цивільно-правового регулювання суспільних відносин, так і суттєвими відмінностями.

Новітнє реформування приватного права в країнах Європейського Союзу, модернізація цивільно-правових кодифікацій, розробка й прийняття оновлених цивільних кодексів та законів стає вагомим чинником для проведення рекодифікації цивільного законодавства України. Першою країною, в якій на початку 2000-х років відбулося реформування зобов'язального права, міжнародні акти з уніфікації приватного права отримали визнання та подальше практичне втілення, стала Німеччина [2, с. 72-73].

Німеччина є представником романо-германської системи права, яка формувалася під впливом християнської моралі, філософських течій, в яких пріоритетними вважались ідеї лібералізму та індивідуалізму, справедливості та соціального порядку. Для цього типу права характерний його поділ на публічне (служить інтересам держави, суспільству в цілому) та приватне (служить інтересам окремих осіб, рівних між собою у правах) [3]. Також, романо-германський тип правової системи характеризується великою часткою норм, які регулюють комерційну діяльність, що пояснюється ускладненням такої діяльності окремими законами (про окремі види договорів, про біржі і біржову торгівлю, про юридичні особи тощо).

У європейських країнах, зокрема й у Німеччині, сутність держави розглядається крізь призму ліберальних підходів, де її наділяють «сакральними» характеристиками і поряд з цим розглядають як інструмент суспільства. Пріоритетним вважається обмежене втручання держави у життя суспільства, що означає позбавлення її привілейованого положення, визначення її як суб'єкта цивільних правовідносин. Держава наділяється статусом юридичної особи публічного права (з однієї сторони, вона виступає законодавцем і носієм політичної влади, а з іншої – є «рядовим» учасником правовідносин) [4, с. 57]. У Німеччині функціонує детально розроблена доктрина юридичної особи, а саме [3]: її види; правила створення, ліквідації та реорганізації; порядок виникнення, зміни та припинення.

Для юридичних осіб публічного права в Німеччині встановлені обмеження, зокрема, вони можуть займатися підприємницькою діяльністю виключно в

сфері загальних інтересів. При цьому, це є виправданим, якщо здійснення цієї ж діяльності суб'єктами приватного права неможливе. Держава також створює юридичні особи публічного права, щоб звільнити органи державного управління від здійснення господарської (економічної, підприємницької тощо) діяльності [5, с. 9]. Держава вступає у цивільні правовідносини через систему органів влади (державні комітети, міністерства тощо), які виступають її представниками та виконують делеговані нею функції у сфері управління державним майном.

При цьому, представництво може здійснюватись через юридичні особи залежно від покладених на них функцій, зокрема [4, с. 58-59]:

- публічно-приватні корпорації (муніципальні утворення та самокеровані територіальні одиниці за умови, якщо вони створені шляхом проведення виборів, а не призначені вищестоящими органами влади);
- публічно-правові установи (створені державою організації, які наділені статусом юридичної особи);
- публічно-правові фонди (створюються на підставі рішення вищестоящого державного органу у розпорядчому порядку, і в основу діяльності яких не покладено принцип автономії сторін);
- юридичні особи приватного права з делегованими публічними функціями (суб'єкти приватного права, які виконують певні публічно-правові функції, зокрема, технічні товариства та корпорації, приватні банки тощо).

Треба зазначити, що у Німеччині до юридичних осіб публічного права належать федеральні державні установи, Уряд, Федеральна рахункова палата, Федеральний банк, Федеральна пошта, Патентне відомство, Міністерство закордонних справ, інші федеральні відомства та міністерства [5, с. 9]. При цьому, законодавством визначена відповідальність юридичних осіб публічного права, передбачена можливість відкриття конкурсного провадження до таких юридичних осіб як установи, органи та корпорації [4, с. 57]. Поряд з цим, Німеччина має розвинену доктрину застосування імунітету держави через судову практику та є учасником Європейської конвенції про імунітет держав [6, с. 105]. Функціональне призначення імунітету полягає в тому, що сама держава, її власність не підпорядковуються владі іншої країни.

Таким чином, Німеччина має чітке юридичне закріплення правового статусу держави. У країні регламентоване представництво держави як через систему органів влади, так й інші організації, що здійснюють так зване опосередковане управління. Держава не є безпосереднім учасником господарських відносин, оскільки юридичні особи публічного можуть займатися підприємницькою діяльністю виключно в сфері загальних інтересів. Особливість правового статусу держави як учасника міжнародних цивільних правовідносин полягає в застосуванні свого імунітету від так званої іноземної юрисдикції.

Підсумовуючи, вищезазначене становить практичний досвід для адаптації правових конструкцій та осучаснення цивільного законодавства України, що потребує проведення подальших наукових досліджень в контексті імплементації найкращих зарубіжних практик.

Ключові слова: держава; правовий статус держави; цивільні правовідносини; Німеччина.

Список використаних джерел

1. Кулеба Д. Міжнародна правосуб'єктність: теорія і її перспективи. Альманах міжнародного права. 2010. Вип. 2. С. 70-83.
2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
3. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Вступ у цивільне право. Київ : Алерта, 2012. Т. 1. 472 с.
4. Майданик Р. Юридичні особи публічного права в країнах континентального права. Юридична Україна. 2010. № 2. С. 56-62.
5. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.
6. Ніколаєв І. С. Держава Україна як суб'єкт міжнародного приватного права : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2006. 190 с.